

Bediüzzaman Said Nursi'de Kur'an İ'cazının Beyanı ile İlgili Yenilikler

---

Bediüzzaman Said Nursî, önemli bir âlim, fikir adamı, müceddid ve samimi büyük bir mücahiddir. Kendisi tâ küçük yaşlardan beri İslâm ilimleri alanında temayüz etmiş, onları olaganüstü bir şekilde, hem hıfz etmek hem de anlamak suretiyle kavramıştır. Bu özelliğinden dolayı, zamanının büyük âlimleri onun üstünlüğünü teslim etmişlerdir.

Bediüzzaman, ümmetinin dertlerini yüklenmiş, içinde bulunduğu menfi şartları düzeltmek ve islah etmek için tebliğ sancağını eline almış ve ülkesinden düşmanı kovmak için gönüllü mücahidlerin komutasını üstlenmiş bir ksidir. Daha sonra islah hareketinin önderliğini yapmış ve büyük bir azim ve gayretle küfür ve ilhad akimına karsi koymuştur. Yoluna atılan dikenler ve büyük eziyetler, azmini kiramamış, dnyadan göçünceye kadar fikriyle, ilmiyle, kalemiyle ve temiz ve nezih hayatiyle cihada devam etmiştir.

Bediüzzaman, kaleme aldığı bütün Risalelerini, Kur'âna hizmet etmek, onun hakikatlerini bütün dünyaya duyurmak, iman esaslarını teyid etmek ve küfrün karanlıklarını izale etmek gayesiyle telif etmiştir.

Bu önemli fikir adamının dünyasına girmek ve ilmi ortamın teneffüs etmek isteyen her araştırmacının, öncelikle onun düşüncesine giden kapıları açması için, beraberinde özel anahtarları bulundurması ve belli geçitlerden geçmesi gerekmektedir. **Söz konusu anahtarları da şöyle özetlemek mümkündür:**

1. Hayatını bütün ayrıntılarıyla okumak,
2. Hz. Peygamber (sav)'in ona Kur'ân ilmi vermesine dair duası,
3. O dönemdeki İngiliz sömürgelerinden sorumlu bakanın Kur'ân ile ilgili sözlerinden haberdar olduktan sonra kendi kendine aldığı karar: "*Sunu bütün dünyaya ilan ediyorum ki, Kur'ân, nûru sönmeyen manevî bir günestir ve onun nurunu söndürmek mümkün değildir.*"
4. Bütün hayatını Kur'ân-i Kerim'e vakfetmiş olması. Zira, Bediüzzaman o uzun mesakkatli hayatını Kur'ânla iç içe yasadı, hapisanede ve sürgünde biricik arkadaşı, mûnisi, hayatının nuru, kalbinin sürûru ve yolunun aydınlatıcısı sadece Kur'ân'di.
5. Onun dünyadan el etek çekmesi ve dünya zinetine tenezzül etmemesi,

---

6. Yazdigi bütün eserlerin çok ciddi ve orjinal bir özellige sahip olması; Bediüzzaman bilgisi, iman nurundan ve mümârese ettiği ortamın onu kamçılamasından, Kur'ânın sirları ve bereketinden, ve esmâülhüsnânın tecellilerinden almıştır. Onun için kaleme aldığı Risaleler nur adını almış ve bölümleri; lemâlar, suâlar, Nûr pencereleri, sûle.. şeklinde disariya yansimistir, o bütün bunları kaleme alırken, baskalarının yaptığı gibi, kitaplardan ve kaynaklardan kopyalama ve nakil yoluna gitmemistir.

İşte bunlar bu büyük mütefekkinin kişiliğine dair herhangi bir yönü araştırmak isteyen kişinin ihtiyaç duyacağı bazı anahtarlardır.

Bediüzzaman Said Nursî'nin Eserlerinde Kur'ân İ'câzı

Bu büyük mütefekkinin insana göre, Kur'ân i'câzı ile ilgili yeni gelişmeler etrafında bir araştırma yapmayı teklif ettiğimde, diğer kitaplarına müttali olmamıştım, İsrââtül İ'câz Fi Mezânni İcâz adlı eserin Kur'ân i'câzı ile ilgili yegane eser olduğunu zannediyordum, ancak diğer kitaplarına da müttali olunca söz konusu zannimin yanlış olduğunu anladım.

Bazı Nur talebeleri *-Allah kendilerinden razı olsun-* bana, Sözlere, özellikle Yirmibesinci Söz'ü tavsiye ettiler, bu Söz'ü mütâla etmeye başlayınca, Bediüzzaman'ın daha önceki Söz'lere, Risalelere ve kaleme aldığı başka teliflere göndermede bulunduğunu farkettim. Mütâlaa ve araştırmalarımı devam ettirirken Yirmibesinci Söz'ün bir paragrafında, müellifin Kur'ân i'câzı ile ilgili hakikatleri islediği bir takım kitap ve risalelere atıfta bulunduğunu gördüm, orada şöyle diyordu:

"Mahzen-i mu'cizât ve Mu'cize-i kübrâ-yı Ahmediyye (a.s.m) olan Kur'ân-i Hâkîm-i Mu'cizül-Beyanın hadsiz vücuh-u i'câzından kırka yakın vücuh-u i'câziyyeyi Arabî risalelerimde ve Arabî Risale-i Nur'da ve İsrâât-ül-İ'câz namındaki tefsirimde ve geçen su yirmidört Sözlere işaretler etmişiz."

Böylece anladım ki, konu Risale-i Nurda geniş, çok bahisleri ve farklı yönleri ele alan bir konudur, bunun üzerine konuyu Bediüzzaman'ın, Kur'ânın i'câzı ile ilgili kendine has tespitleri içeren belli vecihleri işlemeye karar verdim, dolayısıyla yapacağım bu iş pek kolay değildi, çünkü Bediüzzaman'ın bu konuda kaleme aldığı fikirler çok ciddi ve orjinallik arz ediyordu. Ben bu çalışmamda konuyu bütün ayrıntılarıyla hakkıyla islediğimi iddia edemem, benim yaptığım sadece bu büyük mütefekkinin geniş bahçesinde bir tur atmak, güzel çiçeklerinden bir buket derlemek, ummânından bir kaç yudum içmek, orjinal tespitlerinden birkaçını seçmek ve Nur'larından bir parça esinlenmektir.

Kur'ân İ'câzını Beyan Bağlamında Nursî'nin Getirdiği Yeniliklerden Bir Nebze

---

Kur'ânin Tarifi: Burada sözlerime Bediüzzaman Said Nursî'nin Kur'ân'a getirdiği çok latif bir tarife dikkat çekmekle başlamak istiyorum, çünkü bu tarif Kur'ân-i Kerim gerçeğinin derin bir boyutta idrak edildiğine ve onun celil ve latif maksatlarının derin bir şekilde anlaşıldığına delalet eden bir tariftir. Allah Teâlâ beni bu tarife ulaşmaya muvaffak kıldığında ne kadar sevdiğimi anlatamam! Zira çalışmalarım esnasında, Kur'ân'ın azametine, hakikatine ve özüne layik bir tanımla karsılaşmak ümidiyle eski ve bilinen tarifleri karşılaştırırken, zihnimde tasarladığım bir tanıma ulaşamıyordum, surasi kuvvetle muhtemeldir ki, Said Nursî bütün bu tariflerden haberdardı, ancak özü, kalbi ve ruhu Kur'ânla yogurulan Üstad Bediüzzaman Kur'ân-i Kerim'in parlak nurlarından bir tarif ortaya koymayı tercih etmiş ve söyle dile getirmiştir:

"Kur'ân; su kitab-i kebir-i kâinatın bir tercüme-i ezeliyesi; ve âyât-i tekvinîyeyi okuyan mütenevvi dillerinin tercüman-i ebedîsi; ve su âlem-i gayb ve şehadet kitabının müfessiri; ve zeminde ve gökte gizli esmâ-i İlâhiyenin mânevî hazinelerinin kessafi; ve sutûr-u hâdisâtin altında muzmer hakaikin miftahı; ve âlem-i şehadette âlem-i gaybin lisani; ve su âlem-i şehadet perdesi arkasında olan âlem-i gayb cihetinden gelen iltifâtât-i ebediye-i Rahmâniye ve hitâbât-i ezeliye-i Sübhâniyenin hazinesi; ve su Islâmiyet âlem-i mânevîsinin güneşi, temeli, hendesesi; ve avâlim-i uhrevîyenin mukaddes haritası; ve Zât ve sıfât ve esmâ ve suûn-u İlâhiyenin kavli-i sârihi, tefsir-i vâzihi, burhan-i kâtiî, tercüman-i sâtiî ve su âlem-i insaniyetin mürebbîsi; ve insaniyet-i kübrâ olan Islâmiyetin mâ ve ziyası; ve nev-i beserin hikmet-i hakikiyesi; ve insaniyeti saadete sevk eden hakikî mürsidi ve hâdîsi; ve insana hem bir kitab-i seriat; hem bir kitab-i dua; hem bir kitab-i hikmet; hem bir kitab-i ubudiyet; hem bir kitab-i emir ve davet; hem bir kitab-i zikir; hem bir kitab-i fikir; hem bütün insanın bütün hâcât-i mânevîyesine merci olacak çok kitaplari tazammun eden tek, câmi bir kitab-i mukaddestir; Hem bütün evliya ve siddikîn ve urefâ ve muhakkikînin muhtelif mesreplerine ve ayrı ayrı mesleklerine, herbirindeki mesrebin mezâkına lâayik ve o mesrebi tenvir edecek ve herbir mesleğin mesâkına muvâfik ve onu tasvir edecek birer risale ibraz eden mukaddes bir kütüphane hükmünde bir kitab-i semâvîdir." 2

Bu ifadeler, söz konusu tariften seçilmiş ifadeler olup Said Nursî'nin Kur'ân-i Kerim ve onun i'câzi ile ilgili araştırmalarında ortaya koyduğu dini boyutu ortaya koymaya kâfi niteliktedir. Said Nursî, bu tarifle, mütekaddim mantık ve üsûl âlimlerinin yaptığı gibi, zahirî niteliklerle kendini mesgul etmediği anlaşılmaktadır, kendisi isin hakikatine, özüne, maksat ve gayesine yönelik bir tarif yapmıştır.

Kur'ân i'câzini Zevketmenin Şartı

Bediüzzaman Said Nursî Kur'ân-i Kerim'e, mevcut konumda ve ülfet perdesinden bakılmasının, Kur'ân-i Kerim'in her âyetindeki cemali ve i'câzi görmeye mani olduğunu açık bir şekilde ifade eder, bu sebeple Kur'ân i'câzinin zevkedilmesine yönelik bir şart ortaya koyar, o şart da, Kur'ân-i Kerim üzerinde düşünen kişinin

---

kendini Kur'ânin indigi cahiliyye asrında, bedevîligin ve cehaletin sahrasında tasavvur etmesidir, kisinin zihinsel anlamda o tarihi kesite intikal etmesi Kur'ân'l'a arasındaki ülfet perdesinin zail olup i'câzinin inceliklerini zevketmesine sebep olacağını ifade eder ve başka bir metot takip edilmesi durumunda bu zevkin tadılamayacağını vurgular. İşte bu bağlamda Bediüzzaman şöyle der:

"İste, Kur'ân'in herbir âyeti, birer necm-i sâkip gibi i'caz ve hidayet nurunu nesirle küfür ve gaflet zulümâtini dağıttığını görmek ve zevk etmek istersen, kendini Kur'ân'in nüzulünden evvel olan o asr-i cahiliyette ve o sahrâ-yi bedeviyette farz et ki, hersey zulmet-i cehil ve gaflet altında, perde-i cumud-u tabiata sarılmış olduğu bir anda, birden Kur'ân'in lisan-i ulvîsinden

'Göklerde ve yerde ne varsa Allah'i tesbih eder. Onun kudreti her şeye galiptir ve hikmeti her şeyi kuşatır.' (Hadid Sûresi, 57:1.);

'Göklerde ne var, yerde ne varsa, hepsi o Allah'ı tesbih eder ki, her şeyin hakikî sahibidir, her türlü noksandan münezzehtir, kudreti her şeye galiptir ve hikmeti her şeyi kuşatır.' (Cum'a Sûresi, 62:1.)

gibi âyetleri işit, bak: O ölmüş veya yatmış mevcudat-i âlem "sebbehâ, tusebbihu" (tesbih eder, tesbih eder) sadâsiyla, işitenlerin zihninde nasıl diriliyorlar, hüşyar oluyorlar, kıyam edip zikrediyorlar." 3

Tesrii I'câz veya Hidâyet Eksenli I'câz

Kur'ân bir tesri ve hidâyet kitabidir; o, ter-u tazeligini ve gençliğini her zaman muhafaza eden ve her zaman dilimine hitap eden bir Kitap'tir, beser kaynaklı hiçbir düşünce sistemi Kur'ân'dan daha doğru değildir, Allah Teâlâ Arap müsriklerine ve her dönemdeki müsriklere hitaben şöyle buyurur:

" De ki 'Eger doğru sözlü iseniz, Allah katından, bu ikisinden daha doğru bir Kitap getirin de ona uyayım.' Eger, Sana cevap veremezlerse, onların sadece heveslerine uyduklarını bil." (Kasas, 49, 50)

Uzun bir zaman insanlar bu âyet-i kerimeyi okuyup tekrar etmelerine rağmen, onun tesrii seviyedeki i'câzini derin bir boyutta anlayamamışlardır, ancak Said Nursî bu âyet-i kerimeyi, (Kur'ân'in Sebâbetigençliği ter-u tazeligini) başlığı altında ele alır ve bu bağlamda şöyle der:

"Kur'ân-i Kerîm her asırda taze nazil oluyor gibi, tazeligini, gençliğini muhafaza ediyor." 4

Bediüzzaman Kur'ân-i Kerim'in ezeli bir hitap olduğunu ve bütün asırlarda yaşayan her insan tabakasına hitap ettiğini açıkça ifade eder, bu tespitten hareketle, Kur'ân-i Kerim'in söz konusu gençliğin devamlı olmasını gerektirmektedir. Bu tespit de Kur'ân'in fezâili ile ilgili Hz. Ali(r.a)'dan nakledilen ve Kur'ânin "*okumakla eskimeyeceği, âlimlerin ondan doyamayacağı ve esrârinin kiyamete kadar devam edeceği*" şeklinde zikredilen hadisle örtüşmektedir.

Bediüzzaman Said Nursî Kur'ân i'câzinin bu yönünü çok mâhirâne ve harika bir üslûpla ortaya koyar ve Kur'ânin tesriini, insanlığın tesri ve tanzim alanında ulaştığı en son nokta kabul edilen modern medeniyet sistemleriyle kıyaslama yoluna gider.

Bediüzzaman Said Nursî insanlığın ortaya koyduğu eserlerin ve kanunların, zamânâ bağlı olarak, insan gibi yaşlanıp ihtiyarladığını açık bir şekilde ifade ederken, Kur'ânin hüküm ve kanunlarının zamanın ilerlemesiyle daha da güç ve kuvvet kazanıp perçinleştirdiğini ve tazeligini muhafaza ettiğini dile getirir. Modern medeniyetin hayat tarzı ile Kur'ân-i Kerim'in hikmetini kıyaslama bağlamında, Bediüzzaman Said Nursî, modern medeniyetin sosyal hayatta, kuvveti temel kriter aldığını, her şeyde menfaati hedeflediğini, mücadeleyi hayatın düsturu saydığını, sosyal bir bağ olarak menfî milliyetçiliği ve irkçılığı esas aldığını, ve bütün gayesinin insanın arzu ve heveslerini tatmin etmek olduğunu ifade etmiştir.

Devamlı Bediüzzaman Said Nursî şöyle der:

"Halbuki, kuvvetin se'ni, tecavüzdür. Menfaatin se'ni, her arzuya kâfi gelmediginden, üstünde bogusmaktır. Düstur-u cidâlin se'ni, çarpismaktır. Unsuriyetin se'ni, baskasını yutmakla beslenmek olduğundan, tecavüzdür. Iste, su medeniyetin su düsturlarındandır ki, bütün mehâsiniyle beraber, beserin yüzde ancak yirmisine bir nevi surî saadet verip seksenini rahatsızlığa, sefalete atmıştır."

"Amma hikmet-i Kur'âniye ise, nokta-i istinadi, kuvvet yerine "hakki" kabul eder. Gayede, menfaat yerine "fazilet ve riza-i İlâhîyi" kabul eder. Hayatta, düstur-u cidâl yerine, "düstur-u teavünü" esas tutar. Cemaatlerin rabitalarında, unsuriyet ve milliyet yerine, "rabita-i dinî ve sinifî ve vatanî" kabul eder. Gayâti, hevesât-i nefsanîyenin nâmesru tecavüzâtına sed çekip ruhu maâliyâta tesvik ve hissiyat-i ulviyesini tatmin etmektir ve insani kemâlât-i insaniyeye sevk edip insan etmektir." 5

Bu karsilastirmanın sonunda Bediüzzaman Said Nursî modern medeniyetin geçmiş dinlerden ve özellikle Kur'ân-i Kerim'den birçok meziyet ve güzellikleri almış olmasına rağmen Kur'ân karsisinde maglup düstüğünü vurgular.

Bediüzzaman Said Nursî tesrii i'câzi izah etmek için Kur'ân'in tesrilerinden dört meseleyi seçer.

Birinci Mesele: Bu meselede, Bakara suresinin 43. âyetinde geçen ..ve zekâti verin âyet-i ile, yine Bakara suresinin 275. âyetinde geçen: "**Allah alisverisi helal, faizi ise yasakladı**" ifadeleri ele alır. Bediüzzaman Said Nursî, bu iki hükümdeki Kur'ân'ın i'câzini beyan etmek için bir giriş yapar ve giriste sosyal hayattaki bütün çalkantıların ve isyanların temel sebebinin tek bir cümle olduğunu vurgular, o cümle de: "**Ben karnımı doyurduktan sonra başkası acından ölmüş, beni ilgilendirmez!**" Aynı şekilde söz konusu giriste bütün rezaletlerin ve ahlak dışı tavırların temelinde yine tek bir cümlenin olduğunu ve bunun: Sen kazan ben yiyeyim, sen yorul ben dinleneyim olduğunu ifade eder. Bu bağlamda Bediüzzaman şöyle der:

" Evet, hayat-i içtimaiye-i beşeriyede havas ve avam, yani zenginler ve fakirler, muvazeneleriyle rahatla yaşarlar. O muvazenenin esası ise, havas tabakasında merhamet ve şefkat, aşağısında hürmet ve itaattir. Şimdi, birinci kelime havas tabakasını zulme, ahlâksızlığa, merhametsizliğe sevk etmiştir. İkinci kelime avâmı kine, hasede, mübareze sevk edip rahat-i beşeriyeyi birkaç asırdır selb ettiği gibi, şu asırda sa'y, sermaye ile mübareze neticesi, herkesçe malûm olan Avrupa hâdisât-i azîmesi meydana geldi." 6

Ancak Kur'ân-i Kerim birinci cümleyi kökünden söküp onu zekâtla tedavi ederken, ikinci cümleyi de faizin haram kılınmasıyla bertaraf etmektedir.

Kur'ân-i Kerim'in ahkâmî ile modern medeniyetin örf ve âdetleri arasında yapılan bu kıyaslama ile, Bediüzzaman Said Nursî diğer üç meseledeki i'câzin sirrini beyan eder, o üç mesele de: Taaddüdü zevcât, miras taksimi ve fotoğraf meselesi. Burada içinde bulunduğumuz makam bunları ayrıntılı bir şekilde ortaya koymaya müsait değildir.

Kur'ân'ın Harikulâde Câmiyyeti

Bediüzzaman Said Nursî'nin bu başlık altında islediği meseleler, Kur'ân'ın i'câzini beyan noktasında en yeni tespitlerden kabul edilir. Çünkü eski âlimlerin gayretleri Kur'ân'ın belagî ve beyanî üslûplarına yönelikti, hatta meâni ilminin kurucusu Abdülkâhir Cürcânî de, gayretlerini cümle düzeyindeki nahvi terkiplerin belagî mânâları üzerinde hasretmistir.

Ancak Bediüzzaman Said Nursî, Kur'ân-i Kerim'in harikulâde camiiyyetinin, islediği lafızlarda ve degindiği ilimlerde, bahislerde ve mânâlarda bulunduğunu açıklamıştır. Makam bütün bu noktaları ayrıntılı bir şekilde ortaya koymaya müsait olmadığı için Kur'ân'ın camiiyyeti ile ilgili sadece iki yönü ele alacağım: Birincisi, Kur'ân'ın lafız eksenindeki harikulâde camiiyyeti; ikincisi de Kur'ân-i Kerim'in bahislerindeki harikulâde camiiyyeti.

Kur'ân'ın Lafız Eksenindeki Harikulâde Câmiyyeti

Said Nursî, Kur'ân'ın her kelimesinin, hatta her harfinin, bazen de her sükûnunun birden çok mânâ ifade edecek ve herkese, seviyesi oranında ondan faydalanmasını sağlayacak çok dakik bir şekilde yerleştirildiğini ifade eder ve bu bağlamda: "Her âyet-i kerimenin zâhiri ve bâtinî mânâsı, bir bası ve sonu vardır. Herbirinin kökü, dalı ve yaprakları vardır" hadisine 7 isaret eder 8. Daha sonra Bediüzzaman Kur'ân'dan bazı misaller vererek onları tahlil etmek, içerdikleri harikulâde câmiyyeti beyan etmek ve her tabakanın bu âyetten ne oranda nasiplendiğini zikretmek üzere dağları zemininize birer direk ve kazık kılmadık mı? âyetini misal verir: Âvamin, sairin, fesahat ve belâgat ehli bedevî Arab'ın, coğrafya uzmanının, sosyologun ve tabiat feylesofunun bu âyetten kendi seviyeleri oranında farklı farklı mânâlar anladıklarını kaydeder.

Bediüzzaman bu kabilden olmak üzere birkaç misal daha sunar ve itiraz konumundaki birinin edasıyla şöyle bir soru gündeme getirir ve şöyle der:

"Eğer desen: "Geçmiş misallerdeki bütün mânâları, nasıl bileceğiz ki Kur'ân onları irade etmiş ve isaret ediyor?"

"Elcevap: Madem Kur'ân bir hutbe-i ezeliyedir. Hem muhtelif, tabaka tabaka olarak, asırlar üzerinde ve arkasında oturup dizilmiş bütün benî Âdeme hitap ediyor, ders veriyor. Elbette o muhtelif ifhâma göre müteaddit mânâları derc edip irade edecektir ve iradesine emareleri vaz edecektir. Evet, Isârâtü'l-l'câz'da, suradaki mânâlar misilli kelimât-i Kur'âniyenin müteaddit mânâlarını ilm-i sarf ve nahvin kaideleriyle ve ilm-i beyan ve fenn-i maânînin düsturlarıyla, fenn-i belâgatın kanunlarıyla ispat edilmistir. Bununla beraber, ulûm-u Arabiyece sahîh ve usul-ü diniyece hak olmak sartiyle ve fenn-i maânîce makbul ve ilm-i beyanca münasip ve belâgatçe müstahsen olan bütün vücuh ve maânî, ehl-i içtihad ve ehl-i tefsir ve ehl-i usulü'd-din ve ehl-i usulü'l-fikhin icmâıyla ve ihtilâflarının şehadetiyle, Kur'ân'ın mânâlarındandır." 9

Bahislerindeki Câmiyyet

Bediüzzaman Kur'ân'ın bu özelliğini açıklar ve onun, insan ve bu dünyadaki vazifesi, kainat ve hâlik arasındaki ilişki, dünya-ahiret, yer-gök, geçmiş-gelecek ve ezel-ebed ile ilgili bütün bahisleri isledigini zikreder ve arkasından şöyle der:

"Dünyayı ışıklandıran ziya, güneşten başka hangi şeye yakışır? Tilsim-i kâinatı keşfedip âlemi ışıklandıran beyan-i Kur'ân, Sems-i Ezelîden başka kimin nuru olabilir?" 10

Küllî Kur'ân Hakikatleri Arasındaki Tenasüb ve İncicam

(Kur'ân İ'câzının en önemli vechi)

Allah Teâlâ söyle buyurur:

" Eğer o Allah'tan başkasından gelseydi, onda çok aykırılıklar bulurlardı." (Nisâ, 82)

Bir baska âyet-i kerimede söyle buyurur:

"Allah, âyetleri birbirine benzeyen ve yer yer tekrar eden Kitabı, sözlerin en güzeli olarak indirmistir. Rablerinden korkanların, bu Kitaptan tüyleri ürperir, sonra hem derileri ve hem de kalpleri Allah'in zikrine yumuşar ve yatıştır." (Zümer, 23)

Âlimler, Kur'ân-i Kerim'deki lafzî ve manevî tenâsüb konusu üzerinde fikir yormus, ancak bu bağlamda sadece bir takım isaret ve telmihlerde bulunmakla yetinmiş ve Kur'ân'in bu meziyetine ikna edeci yorumlar getirememişlerdir.

Kur'ân-i Kerimin i'câzi ile ilgili bu vecih Bediüzzaman'a inkisaf etmiştir; kendisi, uzagi yaklastiracak ve soyut mânâleri somutlastiracak temsîl üslûbuyla konuyu çok net ve basarili bir sekilde izah etmiştir.

Bediüzzaman konu ile ilgili harika açıklamalarına su ifadelerle baslar:

" Kur'ân-i Mu'cizü'l-Beyânın en yüksek derece-i i'câzına bakmak istersen, su temsil dürbünüyle bak. Şöyle ki:

"Gayet büyük ve garip ve gayetle yayilmis acip bir agaç farz edelim ki, o agaç genis bir perde-i gayb altında, bir tabaka-i mesturiyet içinde saklanmıştır. Malûmdur ki, bir agacin, insanin âzâleri gibi onun dallari, meyveleri, yapraklari, çiçekleri gibi bütün uzuvlari arasında bir münasebet, bir tenasüp, bir muvazenet lâzimidir. Herbir cüz'ü, o agacin mahiyetine göre bir sekil alır, bir suret verilir. Iste, hiç görülmeyen-ve hâlâ görünmüyor-o agaca dair biri çiksa, perde üstünde onun herbir âzasina mukabil bir resim çekse, bir hudut çizse; daldan meyveye, meyveden yapraga bir tenasüple bir suret tersim etse ve birbirinden nihayet uzak mebdede ve müntehâsinin ortasında uzuvlarinin ayni sekil ve suretini gösterecek muvafik tersimatla doldursa, elbette süphe kalmaz ki, o ressam bütün o gaybî agaci gayb-âsinâ nazariyla görür, ihata eder, sonra tasvir eder. Aynen onun gibi, Kur'ân-i Mu'cizü'l-Beyan dahi, hakikat-i mümkinâta dair-ki o hakikat, dünyanin iptidâsından tut, tâ âhiretin en nihayetine kadar uzanmış ve Arstan ferse, zerreden semse kadar yayilmis olan secere-i hilkatin hakikatine dair-beyanat-i Kur'âniye o kadar tenasübü muhafaza etmiş ve herbir uzva ve meyveye lâyük bir suret vermistir ki, bütün muhakkikler nihayet-i tahkikinde Kur'ân'in

---

tasvirine "Mâsaallah, bârekâllah" deyip, "Tilsim-i kâinati ve muammâ-yi hilkatî kesif ve fetheden yalnız sensin, ey Kur'ân-i Kerîm" demisler." 11

Daha sonra Üstad Nursî, i'câzin bu önemli vechi ile ilgili ayrıntılı açıklamalara girer ve Kur'ân-i Kerim'in ortaya koyduğu ve ilâhî isim ve sıfatların, rabbani fiilerin ve O'nun hâkimâne tasarruflarını, kökü ezelden ebede uzanan nurânî bir Tûbâ agacı hükmünde olduğunu vurgular... Daha sonra, Kur'ân-i Kerimin; "o hakikat-i nuraniyyeyi bütün dal ve budaklarıyla, gayât ve meyveleriyle, o kadar tenâsüple birbirine uygun, birbirine layık, birbirini kirmayacak, birbirinin hükmünü bozmayacak, birbirinden tavahhus etmeyecek bir surette o hakaik-i esmâ ve sıfâtî ve süûn ve ef'âli..."(Sözler, s. 506) mu'ciz bir beyan ile ortaya koyduğu sonucuna varır. Bediüzzaman devamla şöyle der: "İman dalinin budagi hükmünde olan Islâmiyetin erkân-i hamsesi aralarında ve o erkânin tâ en ince teferruati, en küçük âdâbi ve en uzak gayâtî ve en derin hikemiyâtî ve en cüz'î semerâtına varıncaya kadar, aralarında hüsn-ü tenasüp ve kemâl-i münasebet ve tam bir muvazenet muhafaza ettigine delil ise, o Kur'ân-i câmiin nusus ve vücuhundan ve isârat ve rûmuzundan çıkan seriat-i kübrâ-yi Islâmiyenin kemâl-i intizami ve muvazeneti ve hüsn-ü tenasübü ve rasaneti, cerh edilmez bir şahid-i âdil, şüphe getirmez bir burhan-i kâti'dir.

Demek oluyor ki, beyanat-i Kur'âniye beserin ilm-i cüz'îsine, bahusus bir ümmînin ilmine müstenid olamaz. Belki, bir ilm-i muhite istinad ediyor; ve cem'î esyayı birden görebilir, ezel ve ebed ortasında bütün hakaiki bir anda müşahede eder bir Zâtin kelâmıdır." 12

Âyetlerin Hatimelerindeki Hülasalara Yönelik İ'câz

Bu, Kur'ânın i'câz vecihlerinden birisi olup hem ilk dönem hem de son dönem âlimler tarafından üzerinde durulmamış bir vecihtir.

Evet Kur'ân i'câzi, tefsir ve Kur'ân ilimleri alanında araştırma yapan kimseler, Kur'ân i'câzinin bu vechi ile ilgili olarak, isaret babından çok özet bilgilerle karşılaşabilirler. Ancak bunların derin ve tafsilatlı bir boyutta olmadıkları görülür. Ancak Üstad Bediüzzaman bu konuyu ele almış ve üzerinden perdeyi aralayarak çok açık ve net bir şekilde kazandırmıştır.

Bediüzzaman Said Nursî, Kur'ânın i'câzi ile ilgili bu vecihe kısa bir mukaddime ile giriş yapmış ve orada Kur'ân-i Mu'cizü'l-Beyânın, âyetlerin hâtimelerinde çoğunlukla yer alan bazı fezlekeleri zikreder ki o fezlekeler

"Kur'ân-i Mu'cizü'l-Beyan, âyetlerin hâtimelerinde galiben bazı fezlekeleri zikreder ki, o fezlekeler, ya Esmâ-i Hüsnâyı veya mânâlarını tazammun ediyor; veyahut, akli tefekküre sevk etmek için akla havale eder, veyahut maksadı Kur'âniyeden bir kaide-i külliyyeyi tazammun eder ki, âyetin tekid ve teyidi için fezlekeler

---

yapar. İşte o fezlekelerde Kur'ân'ın hikmet-i ulviyesinden bazı işaret ve hidayet-i İlâhiyenin âb-ı hayatından bazı resasat, i'câz-i Kur'ân'ın berklerinden bazı şerarat vardır."¹³

İkinci olarak, Kur'ân-i Kerim, beserin nazarına ilâhî san'atin mensucâtini açar sonra fezleke o mensucâti, esmâ içinde tayyeder veyahut akla havale eder. Birincinin misallerinden birisi Allah Teâlâ'nin su sözüdür:

" De ki: "Gökten ve yerden size rızık veren kimdir? Kulak ve gözlerin sahibi kimdir? Diriyi ölüden çıkararak, ölüyü de diriden çıkararak kimdir? Her işi düzenleyen kimdir?" Onlar: 'Allah'tir!' diyecekler. 'O halde O'na karşı gelmekten sakınmaz mısınız?' de. İşte gerçek Rabbiniz Allah budur."(Yunus 31-32)

Bediüzzaman Said Nursî keskin nazari ve latif zevkiyle bu misali zikrettikten sonra âyetin birinci ve dördüncü fıkralarının "Allah" dedigini, ikinci fikranın ise rab dedigini, üçüncü fikranın da el-Hak dedigini vurguladıktan sonra şöyle der:

"İste gerçek rabbiniz Allah budur, cümlesinin ne kadar mûcizâne bir cümle olduğunu anla."

İkincinin misallerinden ise su âyet-i kerimeyi zikredebiliriz:

"Göklerin ve yerin yaratılmasında, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelmesinde, insanlara yararlı şeylerle denizde süzülen gemilerde, Allah'ın gökten indirip yeri ölümünden sonra dirilttiği suda, her türlü canlıyı orada yaymasında, rüzgârları ve yerle gök arasında emre âmâde duran bulutları döndürmesinde, düşünen kimseler için deliller vardır." (Bakara, 2/164)

"İste Allah Teâlâ'nin kemali kudretini ve azameti rububiyyetini gösteren ve vahdaniyyetine şahadet eden semavat ve arzın yaratılışındaki tecelli-i saltanatı uluhiyyet; gece ve gündüzün ihtilafındaki tecelli-i rububiyyet... gibi mensucât-i sanati tâdâd ettikten sonra akli, onların gerçeğine ve tafsiline sevk edip tefekkür ettirmek için: akledenler için ibretler vardır der. Bununla akılları ikaz için akla havale eder. Bediüzzaman Said Nursî, âyet-i kerimelerin noktalandığı fezlekelerdeki i'câzi beyan etmek üzere seçtiği on noktanın sonunda şöyle der: "İste su on isârât-i icâziyyeden anla ki âyetlerin hatimelerindeki fezlekelerde, çok resahât-i hidâyetiyle beraber çok lemaât-i i'câziyye vardır ki, bülegâların en büyük dahilileri su bedî üslûplara karşı kemal-i hayret ve istihsanlarından parmagını isirmiş, dudagını dislemiş, bu insan kelami olamaz demiş ve: Bu Kur'ân sadece vahyedilen bir vahiydir âyetine hakkalyakîn seviyesinde iman etmişler." (Sözler, 452)

Kur'ân'ın Lafzındaki Fesahat-i Harika

Kur'ân lafızlarının fesahati ile ilgili çok sey söylenmiştir. Ancak Bediüzzaman Said Nursî'nin Kur'ândaki bu meziyyeti ortaya koyma noktasında takip ettiği metot orjinal bir metottur, zira kendisi, müfred kelime üzerinde yoğunlaşan alisilagelmis metodu bir kenara atmış ve Kur'ân-i Kerimdeki ses ve harfler arasındaki insicami âyet düzleminde ele alarak beyanî sirlarını mükemmel bir şekilde ortaya koymuştur ki bu da orjinal bir metottur, biz bu kabilden açıklamaları, bir takım isaret ve imâlar bir kenara bırakılırsa, daha önceki i'câz bahislerinde bulamıyoruz.

Bediüzzaman bu bağlamda şöyle der:

" Kur'ân-ı Hakîmin âyetlerinde, kelâmlarında, cümlelerinde fesahatin esbabını izah çok uzun gider. Onun için sözü kısa kesip yalnız nümune olarak bir âyetteki huruf-u hecâiyenin vaziyetiyle hasıl olan bir selâset ve fesahat-i lâfziyeyi ve o vaziyetten parlayan bir lem'a-i i'câzı göstereceğiz. İşte, **'Yedi gök ve yer ve onların içindekiler Onu tesbih eder.'** (İsrâ Sûresi, 17:44.)
" 14

Bediüzzaman bu âyetin fonetik bir tahlilini yapmak üzere özet bir giriş yapar ve sonra da bu âyet-i kerimenin Arap alfabesindeki bütün harfleri içerdiğini, ağır olan bütün harf gruplarını ihtiva ettiğini, bununla beraber bunun âyetin selâsetini bozmadığını, hatta ona bir revnak ve güzellik kattığını, muhtelif tellerden mütenasip, mütesânid bir nagme-i fesahat kattığını ifade eder, sonra âyet-i kerimede bir araya gelen sesler arasındaki münasebeti vurgulamaya geçer, bu bağlamda elif ile yâ; mim ile nûn; sâd ile sîn, sîn, ayn, gayn; dâd ve ti; zâl(peltek), zâl; hemze ve hâ; kâf ve kef; fâ, bâ ve tâ; râ ve lâm; hâ ve hâ(noktali); se ve dâd arasındaki yakınlığı zikreder ve sıfat, mahreç, hafiflik, ağırlık ve dağılım noktasında mezkur ses grupları arasındaki münasebetleri izah etmeye çalışır. 15

Daha sonra Bediüzzaman Said Nursî konuyu şöyle noktalar:

"İste şu hurufun bu zikrinde harikulâde bu vaziyet-i muntazama ile ve o münasebet-i hafîye ile ve o güzel intizam ve o dakik ve ince nazım ve insicam ile iki kere iki dört eder derecede gösterir ki, beşer fikrinin haddi değil ki şunu yapabilsin. Tesadüf ise, muhaldır ki ona karışsın. İşte şu vaziyet-i huruftaki intizam-ı acip ve nizam-i garip, selâset ve fesahat-i lâfziyeye medar olduğu gibi, daha gizli çok hikmetleri bulunabilir. Madem hurufatında böyle intizam gözetilmiş. Elbette kelimelerinde, cümlelerinde, mânâlarında öyle esrarlı bir intizam, öyle envarlı bir insicam gözetilmiş ki, göz görse **'Maşaallah'**, akıl anlarsa **'Bârekâllah'** diyecek."16

Bu tebligimizin sonunda, bir kez daha, Said Nursî'nin, Kur'ân-i Kerim'in i'câzi ve bu i'câzin metodolojisini ortaya koyma konusundaki katkılarının çok büyük olduğunu

---

vurgulamak istiyorum. Bediüzzaman Said Nursî (Allah gani gani rahmet eyelsin) Kur'ân-i Kerimin âyetlerine yönelik sirlari ortaya koyma noktasinda kaleme aldigi yazi ve tetkiklerinde, Kur'ânin, insanligin her zaman için hidâyet bulmasi, emir ve buyruklariyla mutlu olmasi, hikmetinden feyizlenmesi gayesiyle indirilen Allah Teâlâ'nin ezelî ve nurânî hitabi oldugunu ispat etmeyi hedeflemistir.

Benim bu tebligde Bediüzzaman'in Kur'ân i'câzina getirdigi yeniligin, O'nun fikir bahçesinden derlenmis ve bir zâviyeden ele alınmis bir buketten baska bir sey olmadigini ifade etmek isterim. Son dönem Islâm âlimlerinin Kur'ânin esrâri ile ilgili ortaya koyduklari çalismalari muttali olan herkes, Said Nursî'nin, konuya yeni boyutlar getirme noktasinda digerlerinden farkli ve üstün oldugunu rahat bir sekilde idrak eder. Ancak ne yaziktir ki onun ismi bu baglamda hiç anilmamaktadır, kanaatim o dur ki modern çağda Kur'ân alanindaki yenilikler her anildikça O'nun ismi de orada anilmalidir.

Yazar Hakkında: 1945 yılında Fas-Mağrib'de doğdu. 1990'da doktora ünvanını aldı. Halen Rabat Muhammed el-Hâmis Üniversitesi Edebiyat Fakültesi İslam Araştırmaları Bölüm Başkanıdır. Kur'an İ'câzı ile ilgili üç eseri vardır.

2 Risale-i Nur Külliyyatı, s. 161.

3 Risale-i Nur Külliyyatı, s. 198.

4 Risale-i Nur Külliyyatı, s. 183.

5 Risale-i Nur Külliyyatı, s. 183.

6 Risale-i Nur Külliyyatı, s. 183.

7 Hadis-i Şerifi, İmam-ı Ahmed ve Tirmizi, Ubeyy (r.a)'dan rivayet etmişlerdir. Ayrıca İmam-ı Ahmed, Huzeyfe(r.a)'dan, Taberâni de İbn Mesud(r.a)'dan rivayet etmişlerdir.(Bk. Keşfu'l-Hafâ, c.1, s.209)

8 Kelimât, s. 451)

9 Risale-i Nur Külliyyatı, s. 174.

10 Risale-i Nur Külliyyatı, s. 177.

11 Risale-i Nur Külliyyatı, s. 198.

12 Risale-i Nur Külliyyatı, s. 199.

13 Risale-i Nur Külliyyatı, s. 187.

14 Risale-i Nur Külliyyatı, s. 168.

15 A.g.e s. ve yer

16 A.g.e s. ve yer.